

NESLYŠÍCÍ ŽÁK OČIMA SLYŠÍCÍHO UČITELE

Začínající slyšící učitel se po příchodu na školu pro neslyšící žáky¹ setkává s mnoha pro něj novými situacemi. Některé z nich potvrzují poznatky nabyté v průběhu přípravy na učitelskou praxi, jiné rámec těchto poznatků překračují a nezřídka nutí k zamyšlení. **Zde se budeme zabývat především těmi situacemi, které se odehrávají na půdě školy a jejichž hlavním aktérem je žák.**

Když do „školního života“ neslyšícího žáka vstoupí nový učitel, je žák vystaven většímu tlaku než žák slyšící. Vedle obvyklých obav, zda učitel bude hodný či přísný, mají neslyšící žáci navíc ještě další, daleko naléhavější problém: „*Budeme si rozumět?*“. Tato otázka se týká výhradně problematiky jazykové, tj. „*Budu rozumět tomu, co učitel říká? Bude rozumět učitel, když budu mluvit² já?*“

První z uvedených dvou otázek – **porozumění žáků učiteli – se nemusí vždy krýt s otázkou, zda učitel bude vyučovat v českém znakovém jazyce.** Kompetence dětí v českém znakovém jazyce je značně rozdílná, ani děti, které v prostředí českého znakového jazyka vyrůstaly, zpravidla mnohé znaky potřebné pro výuku neznají. A tak se může začínající učitel na hospitaci setkat např. s touto situací: **Jiný učitel, který právě přijel z kurzu českého znakového jazyka, ve vyučovací hodině český znakový jazyk používá. Po chvíli je však přerušen požadavkem neslyšícího žáka: „Mluv normálně!“** Jak se ukáže, žák tím míní, aby se učitel vyjadřoval tak, jak je žák od něj zvyklý, **tj. aby používal znakovanou češtinu.** Ačkoli změnu způsobu komunikace ze znakované češtiny do českého znakového jazyka bychom z teoretického hlediska považovali za pozitivní, žák tuto změnu odmítl.

Ani druhá otázka – porozumění učitele žákům – není pochopitelně zanedbatelná. Pokud je budoucí učitel slyšící (jak se to děje v drtivé většině případů), vyslovují své obavy zejména ti žáci, jejichž mluvní projev je slabší. Žáci totiž často zejména v počátcích užívají mluveného projevu i tehdy, když na ně učitel (slyšící) znakuje. **Pokud učitel, který na mluvní projev jednotlivých žáků není zvyklý, mluvené řeči žáka nerozumí, může se setkat s tím, že slova jsou znovu a znovu opakována nebo že je o pomoc při komunikaci požádán spolužák.** „Vyspelovat“ např. vlastní jméno prstovou abecedou – to bývá úkon, o který musí mnohý učitel výslovně požádat.

Není tedy divu, že **neslyšící žák se s nástupem nového učitele smiřuje jen obtížně. Znamená to totiž pro něj obvykle nutnost projít kratším či delším obdobím, kdy si s učitelem vzájemně zvykají na různé způsoby komunikace a kdy se snaží tyto způsoby přizpůsobit tak, aby komunikace probíhala úspěšně. Toto období – jehož některé rysy mohou přetrvávat – pro**

¹ Míněno zde i v celém článku ZŠ pro SP.

² Výrazy *říkat*, *mluvit* jsou zde užity ve smyslu komunikovat, ať už jazykem českým, českým znakovým či jinými způsoby..

žáka pochopitelně znamená zvýšenou námahu a někdy také komunikační trauma ze situací, kdy je žák neúspěšný ve snaze sdělit něco učiteli, nebo naopak nemůže pochopit, co se mu snaží sdělit učitel. Toto obtížné období bohužel ne vždy končí překonáním alespoň základních obtíží. Taková situace nastává zejména tehdy, užívá-li učitel znaků jen sporadicky nebo vůbec. Není a nemůže být v silách žádného neslyšícího žáka celou hodinu odezírat (žák neudrží vypjatou pozornost, neznámá slova nemůže odezřít vůbec atd.). Žákovi tedy v takovém případě nezbývá než se celé hodiny nudit, popř. si krátit nudu „zlobením“, na závěr si opsat z tabule poznámky a doma se je naučit nazpaměť. Jak bylo naznačeno výše, ani užívání českého znakového jazyka samo o sobě však nezaručuje, že žák učiteli vždy porozumí.

Jaký vztah ke škole a k celému vzdělávání pak žák získává? Je pro něj škola skutečně místem, kde se může dozvídat kýžené poznatky o světě (a o českém jazyce), jichž se mu z různých důvodů jinde nedostává a jichž je k životu v naší společnosti tolik zapotřebí? Ať už jsou žákova komunikační traumata ve škole přechodná či trvalejší, nutně se musejí do odpovědí na tyto otázky promítnout. Neuspokojivé postavení neslyšícího žáka ve škole jistě není možné vyřešit jednorázově jedinou změnou. Učitelé se v některých případech snaží zlepšit situaci navštěvováním kurzů českého znakového jazyka. Žákovi, který má ze zákona³ právo na vyučování v českém znakovém jazyce, nikoli však na jeho vyučování jako předmětu, však tyto snahy pomáhají jen (či spíše alespoň) částečně. **Ojedinelé soukromé iniciativy učitelů nemohou nahradit chybějící systémové řešení komunikační situace ve škole.** Cílem tohoto článku však není nalézt systémové řešení, ale zformulovat některé problémy, se kterými se dnešní neslyšící žák v průběhu školní docházky setkává a které by učitel měl brát v úvahu.

Iva Červinková

³ Zákon o znakové řeči a změně dalších zákonů č. 155/1998 Sb.

